

AMIKOR EGY ORSZÁGOT TALPRA KELL ÁLLÍTANI, SZÜKSÉG LENNE AKTÍV ÉS LEGITIM CIVIL SZERVEZETEKRE

Interjú Makovecz Imrével, a Magyar Művészeti Akadémia elnökével

Idén január 31-dikén ünnepelte megalakulásának tizedik esztendejét a Magyar Művészeti Akadémia. Az évforduló szinte provokálja, hogy egyfajta mérleget vonjunk működéséről, eredményeiről, áttekintsük eddigi tevékenységét, mit sikerült megvalósítani, és képet adjunk az olvasóknak közelebbi-távolabbi céljairól. Ez a tíz év szorosan kötődik Makovecz Imre építőművész, a rendszerváltozás előtti és a mai Magyarország művészeti és szellemi életének egyik vezető alakja személyéhez, aki nem csupán az Akadémia megalakításában vállalt nagy szerepet, de kezdettől megválasztott – és újraválasztott – elnöke. Kulcsszerepet tölt be a Művészeti Akadémia életében, és ez bizonyos értelemben természetes is – egész életpályája a köz-ért való rendkívül szívós és szisztematikus, áldozatos munkálkodás jegyében telt. Makovecz Imre elnök urat az Akadémia budapesti, III. kerületi, Kecse utcai, többfunkciós épületében helyet kapott székházában (ami egy nagyobb tanácskozó termet és apróbb kiszolgáló helyiségeket jelent) kérdezem a MMA történetéről.

– Elnök úr, miért gondolta, illetve az alapítókkal együtt miért gondolták, hogy a rendszerváltozás után a művészek is akadémiai intézményi formában intézményesüljenek? Hiszen azt látjuk, hogy a vezető amerikai kultúrában (amerikanizmusban) általában az intézmények gyengék, leépülnek, szerepük zsugorodik, helyüket a lobbik veszi át; viszont az is igaz, hogy a nyugat-európai kultúrákban korábban mindig is az intézmények tradíciója volt az erősebb. Magyarországon miért látták szükségesnek, hogy az intézményi formát erősítsék?

– Az első szabad választások eredményei földrengészerűen hatottak – főleg a nyugati világra. Tudniillik a nyugati hatalmak arra készültek, hogy az SZDSZ–MSZP koalíció fogja megnyerni a választásokat, mi pedig ugyanúgy megleptük 1990-ban a nyugatot, mint 1956-ban, mert nem a baloldal nyert, hanem egy olyan társaság (tanárok, ügyvédek), amelyiknek semmilyen politikai gyakorlata nem volt korábban. Az MDF-kormány egy olyan országot kapott, amelyet a negyven éven túl ráadásaként a spontán privatizációnak elnevezett kifosztás még tovább gyöngített. Sohasem beszélnek arról, hogy a szovjet megszállás alatt Magyarországon is egy hadi konstrukciójú ipar és mezőgazdaság épült ki. Maga a mezőgazdaság is azért lett kolhoz, és azért állt rá teljes mértékben a külterjes, gabonaorientált gazdálkodásra, mert teljes mértékben egy hadi struktúrát kellett kiszolgáltatnia – végeredményben ezért szorult vissza a háztáji gazdaságokra a kertgazdálkodás, zöldségtermelés. Ebből a hadi struktúrából egy jól működő civil társadalmat, működő nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező piaci alapú gazdaságot csinálni pokoli munka,

s ráadásul abszolút nem volt kidolgozva a jogi háttere.

Ugyanez vonatkozik a kultúrára is. A kultúrának, durván leegyszerűsítve, korábban volt egy individuális része és egy közösségi része. Az individuális részt a művészetek általában jelentették, az alkotókat pedig különféle ellenőrzött formákban, mint pl. a képzőművészeti alapon, zenei alapon, stb. tartották, vagy próbálták meg kézben tartani és ellenőrizni. A közösségi művelődés viszont – bizonyos mértékig a mi munkánk következtében – amennyire lehetett, eltávolodott a zsdanovi koncepciótól; a diktatórikus alkultúrákat sikerült Varga Tamással, Beke Pállal és másokkal faluházakkal, egyesületekkel annyira föllazítani és átalakítani, amennyire tőlünk tellett.

A hirtelen átalakulásban, Andrásfalvy Bertalan minisztersége alatt született meg az a gondolat, hogy létre kellene hozni egy művészeti akadémiát, amely független szervezetként megpróbálja összegyűjteni azokat a kétség kívül jeles művészeket, akik odahaza, elzárva a világtól, sérelmeket hordozva, vagy hazugságokat hordozva, magukra vannak hagyva. És így, mintegy kéttucat emberrel alakult meg a Magyar Művészeti Akadémia. Zelnik Józsefnél volt az első összejövétel az Óbudai Selyemgombolyítóban, ahol legnagyobb meglepetésemre az összegyűlt emberek engem választottak meg elnöknek.

– Tehát nem az ön személyes ambíciója hozta létre az Akadémiát, hanem egy kollektív igény fogalmazódott meg.

– Igen. És akkor föl kellett tenni magamnak is a kérdést, hogy mit csináljon, mit képviseljen az Akadémia az átalakulásban. El kellett gondolkodni azon – hiszen nem fiatal emberekről volt és van szó –, hogy a bőrünk alatt is ott a múlt rendszer, beidegződéseinkben, sérelmeinkben. Az ember magáról is tudja, hogy olyan sokat élt abban a világban, szükségszerűen idomult is valamennyire a körülményekhez.

Úgy gondoltuk, hogy a rendszerváltozással új feltételrendszer fog kialakulni, az Akadémiának részben alkalmazkodnia kell az új feltételrendszerhez, részben pedig segítenie a kialakulását. Ezért került sor arra, hogy rendszeres összejöveteleket szervezzünk. Az igazi problémánk az volt, hogy nem volt alkalmas, összejövetelekhez méltó, megfelelő színvonalú helyünk. S mivel az én építészeti irodám is küzdött az elviselhetetlen bérleti díjakkal, úgy határoztunk, előbb-utóbb megpróbálunk egy saját irodát létrehozni. Szerencsés körülmények miatt sikerült Óbudán egy telket szerezni, amelyre hét kft. számára megépítettünk egy irodát, és ha már azt építettük, elegendő pénzt szerezve sikerült az akadémiának is egy megfelelő területet kialakítani az épületen belül, ezzel megszűnt a bérleti viszonyoktól való kiszolgáltatottság, az Akadémi-

ának pedig lett egy otthona.

– Milyen mintákat láttak, követtek a művészeti akadémiák nemzetközi szintjén, hiszen Magyarországon korábban csak tudományos akadémia volt?

– Magyarországon volt már egyszer művészeti akadémia a Magyar Tudományos Akadémián belül, Arany János idején, igaz, hogy csak irodalommal foglalkozott. A rendszerváltozás idején – Konrád Györgytől Csoóri Sándorig – egységesen vetődött föl, hogy létre kellene hozni a MTA-n belül a művészeti akadémiát, azonban az akkori elnök, Kosáry Domokos ellenállt. Tulajdonképpen akiknek a sűgása alapján is indult a Művészeti Akadémia, azok nem léptek be, sőt, amikor létrejött – és ez jellemző a rendszerváltozás eseményeire – vele párhuzamosan azonnal megalakult a Széchenyi Művészeti Akadémia; sikerült tehát létrehozni egy valótlan ellentétet, egy virtuális kettősséget, amely kiprovokálta a művészek közötti világszemléletek összeegyeztethetetlenségét.

Én soha nem konfrontálódtam a Széchenyi Művészeti Akadémiával, sőt, ahogy létrejött, azonnal kértem egy kihallgatást Kosárytól. Kosáry azt mondta, ha magánemberként akarok vele beszélni, semmi akadály, de ha a Magyar Művészeti Akadémiát képviselem, akkor nem kíván tárgyalni. Mondtam, hogy magánemberként is megfelel, és az elején azonnal megpróbáltam ezt a kettősséget megszüntetni.

– Tehát a Széchenyi Akadémia szoros viszonyban van a MTA-val, a MMA pedig teljesen önálló, független?

– Így van. A Széchenyi Akadémia a MTA integráns része, a Magyar Művészeti Akadémia pedig a mai napig egyesületként működik. Holott ahhoz, hogy be tudjon kapcsolódni, hatékonyan funkcionálni tudjon, köztestületté kellene válnia. Működő intézményként kellene léteznie, hiszen a magyar művészetnek szüksége van egy orientáló szervezetre. Amikor egy országot talpra kell állítani, szükség lenne aktív és legitim civil szervezetekre.

– *Miért van szüksége?*

– Azért, mert mi nem a nullára pusztultunk le az elmúlt ötven évben, hanem mínusz nem tudom mennyire. Egy ilyen országban a politikai váltógazdaság, általában a kettősség, a sötét és világos, fekete és fehér nagyon rosszat tesz egy revitalizációs folyamatnak. Egy ilyen országnak arra van szüksége, hogy hosszú távon kitűzött célok mentén tudjon közlekedni, és ne legyen kiszolgáltatva a négyévenkénti világszemléleti és érdekszférák menti ellentéteknek.

– Ehhez a lobbizás nem elegendő? Vagy akadémiaira szükség van, de lobbira nincsen?

– Ebben a speciális, kelet-európai világban egyszerre mindenre szükség van. Ne hazudjunk magunknak, akár van intézmény akár nincs, a lobbizásra a mai körülmények között is szükség van. Gondoljon például a kamarákra. A „nagy” kamarai törvényt a mai napig nem szavazta meg a parlament, következésképpen a kamarák hiába képviselik a szakmákat, hiába vannak etikai sza-

bályaik, hiába a gazdasági életet is szabályozó rendszereik, ha egyszerűen nincs hatalmuk, hogy érvényesítsék a kamarai normákat. Vagy gondoljon a taxis szakmára, vagy az én szakmámra. Szabadrablás van, éppen csak be kell fizetni a kamara számára valamennyi összeget, slussz. Marad tehát a lobbizás.

Furcsa világ ez, mert az intézmények nem tudnak működni, mert nincsenek a parlament által jóváhagyott jogosítványaik, ugyanakkor a lobbizás ki van szolgáltatva a politikai háttérnek, annak a kettősségnek, ami a hazai politikát jellemzi: a polgári pártoknak és a szocialistának nevezett pártoknak. Tehát, ha valaki szocialista kapcsolatokkal rendelkezik, akkor a szocialistákon keresztül bizonyos dolgokat el tud érní, ha polgáriakkal, akkor a polgári pártokon keresztül. Ez viszont azt jelenti, hogy a lobbizás Magyarországon az intézmények hiánya miatt nem munkára vagy teljesítményre orientált, hanem személyre és gyarapodásra. És ez alapvető baj. Ezért gondolom, hogy az intézmények legitimációs folyamatát be kellene fejezni, és tényleges helyzetbe kellene hozni az intézményeket, például hogy a taxiskamara adja ki az iparendélyt, egységes tarifarendszert építsen ki, és ne történhessen meg, hogy az utast tetszés szerint átverjék. Ezt a képletet nyugodtan lehet alkalmazni a művészeti, a tudományos életben is.

Az első perctől kezdve úgy gondoltam, hogy a Magyar Művészeti Akadémiát köztestületté kell alakítani, és jelentem, a mai napig nem sikerült.

– Az alapító okirathban az áll, hogy a MMA elsősorban a nemzeti kultúrát szeretné védeni, és a nemzeti kultúra védelmét biztosítani, támogatni. A rendszerváltozás óta, furcsa módon, ahogy időben egyre közelebb érünk a mához, úgy tűnik, egyre inkább szükség van a nemzeti kultúra védelmére. Samuel Huntington, amerikai politológus szerint az elmúlt évtized monolit amerikai egyeduralmát egy új világrend kialakulásának feszültségei váltják föl, és természetesen a politikai világrend együtt jár a civilizációs világrend átalakulásával is. Megerősödhet például a nemzeti kultúrák szerepe is. Az Akadémia újragondolja, újradefiniálja a nemzeti kultúra fogalmát?

– Ez a társaság – kb. 100 emberből áll – ezt a problémát így még soha nem vetette föl. Megmondom, miért nem. Ha jobban megnézzük akár a zenei, akár a képzőművészeti életünket, ha nemzeti ügyről van szó, meg vagyunk terhelve 19. századi fogalmakkal, és nincsenek megfelelő, romlatlan, tiszta és használható fogalmaink arra, hogy mit jelent a nemzeti kultúra, vagy az európai kultúra fogalma. Azt hiszem, hogy a ma is használatos 19. századi fogalomtartományok igazából nem nagyon használhatóak. Mert ma már nem nemzeti önrendelkezésről, nem nemzeti szabadságjogokról, hanem elemi ismeretekről, ismeretelméleti problémákról van szó.

Ugyanis ha megnézzük azt, hogy mit jelent a „nemzeti”, nagyon érdekes tapasztalathoz jutunk. Minél mélyebbre megyünk például a magyar népművészet megismerésé-

ben, sok ezer éves jelek reinkarnációjára találunk, és ha ezeknek a jeleknek a tartományát próbáljuk vizsgálni, akkor mint egy kapu, keresztülmegyünk azon problémán, hogy mi az, hogy nemzeti, és egy univerzális tartalomhoz jutunk. Tehát a nemzettudathoz való fölemelkedés nem bezáródást jelent, hanem azt jelenti, hogy túljutunk egy bizonyos érzelmi, tudati kapun, és egy univerzális világ-hoz érkezünk. A nemzeti különbözőségek nem arra valók, hogy bizonyos fajták és nemzetek egymástól elzárkózzanak, hanem arra valók, hogy a személyiségfejlődés során lehetőségük legyen reálisan az univerzális tartalomhoz kapcsolódni.

Ha a Magyar Művészeti Akadémia művészeit vizsgáljuk, azt látjuk, hogy egyikük sem fogalmaz meg a műveiben egy kifejezetten nemzeti tartalmat, ahogyan Bartók sem, vagy Kodály sem, és Korniss Dezső sem. Nemzeti archetípussal foglalkoznak. A nemzeti kultúra gyakorlása valójában egy univerzálisra való tekintet közben jöhet csak létre. Ha valaki megpróbál direkt magyaros műveket létrehozni, abból giccs születik. A Művészeti Akadémia nem azzal foglalkozott, hogy magyar lehessen, hanem azzal, hogy a zsigereiből fokozatosan és nagy türelemmel kiiktassa azokat a szörnyű sztereotípiákat, amiket kiépített és fölszedett az elmúlt ötven évben.

– Tehát a kommunikáció egyik legnagyobb gátja, hogy politikai fogalmak használatosak a szellemi élet területén is. Lát-e esélyt arra, akár a MMA keretén belül, akár azon túl, hogy lebontódjanak ezek a falak; vagy inkább megnerevednek a sztereotípiák?

– Elmondhatom, hogy az Akadémián belül ezen a területen nagyon jó a helyzet. Soha nem fordul elő ma már a sérelmeknek és a nemzeti elfogultságoknak egyetlen megnyilvánulása sem. Azért nem, mert nem olyan a légkör. A találkozók, programok nem ilyen szűk agyú szinten történnek.

Általános életünkre sajnos korántsem ez a jellemző. Elég csak a közelmúlt egyik eseményét említenem. Trianonnal nagyon súlyos katasztrófa érte az országot. A nyugati hatalmak azt remélték Trianontól, hogy Magyarországot megszüntetik (voltak is erre próbálkozások, a románok a Tiszáig, a csehek nyugati korridort követelték), hogy egyfajta városállamként lényegében csak Budapest maradjon meg, mint az információ és a pénz központja. Ez nem következett be, de sajnos az az állapot sem következett be sem Horthy Miklós, sem Bethlen, sem Teleki alatt – kivéve azt a négy évet, amikor a bécsi döntés következtében visszafoglalták Észak-Erdélyt és Felvidéket –, hogy aki magyarnak születik a Kárpát-medencében, az legitim módon mondhatja magáról azt, hogy magyar. És most ez végre bekövetkezett – a státustörvénnyel. Bárki ha eljönne velem Csíkba, Bácskába, Lendva környékére, tapasztalhatná, hogy mit jelent az ott élő emberek számára a hétköznapi életben és mit jelent történelmileg a magyar igazolvány.

Mondok egy példát. Egyik Lendva környéki zsákfalu-

ból beballag egy öregember a busszal Lendvára, hogy kiváltsa a magyar igazolványt. Ennek az öregembernek soha nem volt személyi igazolványa! Nem, mert valahogy ott olyan volt az élet. Bement, kiváltotta a magyar igazolványt, elővette az imakönyvet, betette és azt mondta, most már minden rendben, és hazament. Ezekből a történetekből az látszik, hogy noha az ember nem tehet arról, hogy magyarnak – vagy szlováknak vagy romának – született, de ha ezért bármilyen elmarasztalásban részesül, hazátlannak mondják vagy azt latolgatják hangosan, hogyan kellene őt a Dunába belőni, akkor a magyar igazolvány számára történelmi elégtételt is jelent. És vannak politikai erők Magyarországon, amelyek veszik a bátorságot, arcul csapják azt a kisemmizett magyarságot azzal, hogy tücsköt-bogarat összehordanak, irigységre, féltékenységre váltva az örömet. Vannak olyan politikai erők, akik nem szégyellik kihasználni az elégtéltelenség közben is áthatott, szomorú hangulatot, hanem ezt is kihasználják, és rossz hangulatot keltenek. Meg kell hogy mondjam, én ezt megbocsáthatatlannak tartom.

– Visszatérve az Akadémiához: vannak egyfelől az akadémikusok, akik megalkotják vagy éppen befejezik az életművüket, vannak az említett eszmei összegzések, s e kettősség között a Magyar Művészeti Akadémia, mint intézmény. Kicsit együgyűnek tűnik a kérdés, de indokolt-nak vélem, tulajdonképpen mit csinálnak az akadémikusok, és mit csinál az Akadémia?

– Az akadémikusok és az Akadémia legfontosabb funkciója az, hogy vannak, hogy van. Az Akadémián belül az egyes szakmáknak megvannak a maguk csoportjai. Például ha valakit föl akarunk venni, az adott szakmai-művészeti csoport dönti el, hogy a jelölt idevaló-e vagy sem. Nagyon sokszor kényszerítik nyilatkozatra és véleményre az Akadémiát, s akkor vagy a csoportok válszólnak, vagy az elnökséggel közösen dolgozzuk ki a választ. Igazából azonban nem túl jelentős ez a munka, mert hiszen egyesületről beszélünk és nem köztestületről. Valójában, mint említettem, nem jött létre egy társadalmilag rendezett viszony és elvárás az Akadémiával szemben. Olyan, ad hoc feladatok is vannak, amelyek nem az akadémia szervezetéből következően adódnak. Például tudomásunkra jut a kassai Magyar Színház helyzete, amely a valamikori magyar színházból egy balettintézetbe lett bezsúfolva, és megpróbál az Akadémia anyagi és szellemi támogatást szerezni, és így tovább.

Ezekon kívül minden héten egyszer, rendszerint csütörtökönként összeülünk. Ilyenkor vagy előadás hangzik el, vagy valamilyen más tartalma van az együttlétnek. Ezek az előadások nem mindig itt, a Kecské utcai székhelyen zajlanak, hanem például a Vigadóban, amikor hangverseny, előadás formájában nyilatkozik meg egy-egy akadémikus.

– A Magyar Művészeti Akadémia tíz év alatt nem tudta elérni, hogy köztestületté váljon. Bizonyos türelmetlenség érződik, hogy ezek az összejövetelek nagyon jók, de

most már ki kellene mozdulni ebből a pozícióból. Milyennek látja, képzelem az eszményi akadémiát?

– Egyrészt már megbízom az Akadémián belül valakit, hogy nagyon intenzíven építse ki a külföldi akadémiákkal a kapcsolatot. Sajnos, az a tapasztalatunk Hollandiától Franciaországon át az Egyesült Államokig, hogy formálisak az ottani akadémiák. Léteznek ugyan, de valójában nem aktív szervezetek. Nem tudunk létrehozni egy olyan szellemi hálót, amelyben megtalálhatnánk azokat a pontokat, amelyek a nemzetközi együttműködésben hatékonyan a segítségünkre lehetnének. A külkapcsolatok mellett azt akartam, hogy alakuljon a MMA körül egy „Aura”, amely fiatal, tehetséges, a közösségi életre részben áhítozó, részben alkalmas emberekből áll – ez a kör létre is jött, kb. 60 személlyel. Az Aura és az Akadémia között egészséges kapcsolatot szeretnék kiépíteni, azt szeretném, ha egy tágabb, lélegző világ venné körül a MMA-t.

Fájó pontunk az egyesületi állapot. Többszörös nekifutással, a legutóbbi választásokkor ismét előálltam a köztestületté való átalakítás igényével, ennek az összes jogi feltételeit kidolgoztattuk, alkalmas beadványt állítottunk össze, ugyanis kormányhatározatnak kellene születnie, és a parlamentnek is jóvá kellene hagynia. Nem tudom, hogy milyen oknál fogva, de a politika nem döntött sem most, sem az Antall-kormány idejében, se Horn Gyula idején.

– A Széchenyire is vonatkozik a politikusi tartózkodás?

– A Széchenyi Akadémia az MTA része, nekik nincs ilyen jellegű problémájuk, valamint ismereteim szerint a Széchenyi Akadémia nem is óhajt ilyen értelmű aktivitást kifejteni.

Ha köztestületté válna a MMA, akkor intézményekké, intézetekké válna, amelyek a magyar kultúrában köztes pozíciót töltenének be az államhatalom és a spontán civil szervezetek között. Természetesen jogokkal is rendelkezne, például befolyásolhatná az egyetemi oktatás karakterét. Ha az egyetemek jelenlegi pontrendszerére gondolok, és arra az elképesztő állapotra, hogy azért kell sok fiatal fölvenni az egyetemre, hogy elég pénze legyen az egyetemnek, azt hiszem, nem kérdés, hogy valóban volna mit helyére tenni és átalakítani ebben az országban. Hatalom és kellő legitimitáció híján a MMA még csak ajánlásokat sem tud tenni.

– Eszményi esetben tehát közvetítene az állam és a különböző művészeti intézmények között, illetve egy stabil értékrendet demonstrálna?

– Autentikus értékrendet demonstrálna. Kiváló festők, szobrászok – miért nem használjuk őket? Miért egy minisztériumi főosztályvezető dönt olyasmiről, amit nem ismer eléggé? Például, hogy ki legyen a Múcsamok vagy a székesfehérvári István király Múzeum igazgatója. Miért a bürokrácia, amelyikről Hamvas Béla azt mondja, hogy egyetlen tulajdonsága a bestialitás? Miért az államhatalmi szférához tartozik, hogy ki a legrátermettebb, legtisztessé-

gesebb egy múzeum élén? Legkevesebb, hogy tanácsot kellene kérnie, de magától az adminisztráció sohasem kér tanácsot, mert dönteni szeretne, miközben képtelen dönteni! Különböző társosztályok szakvéleményét gyűjti be, és so-ha ki nem néz az ablakon! Ez a jellemző, még egy építési engedély kiadásakor is. Nem fordul elő, hogy egy közepesen gyengébb képzettségű építési előadó behívja a város építészet és megkérdezné a szakvéleményét! Fontos, hogy ő dönt. Ez egy zárt világ.

– Amennyiben köztestületté válna a Magyar Művészeti Akadémia, automatikusan költségvetéssel is rendelkezne, különböző munkákra, kutatásokra adhatna megbízásokat, illetve az akadémikusok fizetését is kapnának?

– Igen, fizetéssel járna, de én úgy gondolom, hogy az akadémikusok a munkájuknak megfelelően kapnának bért. A MTA-nál ez nem így van, ott a tagsággal automatikusan jár pénz.

– Megítélése szerint jelenleg milyen a MMA társadalmi presztízse, ismertsége?

– Egészen biztos, hogy mondjuk egy városi vagy falusi alkalmazott nem tud róla különösebben semmit. Inkább csak egy szűk kör ismeri, de a művészeti életben vagy a művészeti élet perifériáján számon tartják. Hogy milyen a megítélése, attól függ, kit kérdez. Mert azzal, hogy a Széchenyi Akadémiával párhuzamosan működik, sajnos sikerült létrehozni a szimpátia-antipátia meglehetősen alkalmatlan világát. Nagyon sajnálatos helyzet, de nem tudok ezen változtatni. Annyit tehetek, hogy engem nem zavar, ha valaki nemcsak a Magyar Művészeti Akadémiának a tagja, hanem a Széchenyi Akadémiának is. Vannak ilyenek, és ezt én nagyon jó dolognak tartom, eleven hídnak tekintem őket, hogy ne legyen ez a lehetetlen két szomszédvár állapot.

– Összegzésként, pillanatnyilag változatlanul az volna a legsürgetőbb, ha a Magyar Művészeti Akadémia köztestületté válna. Viszont ha mégsem válik azzá, akkor egy kvázi intézmény lesz?

– Ha nem válik köztestületté, akkor a szó igazi értelmében akadémia, mert az akadémia platóni kifejezés, azt jelenti, ha kellő mennyiségű sugárzó egyéniség együtt van. Ha köztestületté válik, akkor aktívvá válik. És én ezt azért tartom fontosnak, mert Magyarországnak erre szüksége van.

– Köszönöm a beszélgetést!

Pécsi Györgyi